

Beszélgetés Dr. Bíró Bíborka-Eszter dékánhelyettessel, Benedek Elek ükunokájával

Benedek Elek szellemi öröksége

Advent idején, karácsony közeledtével mindannyian egy kicsit a mesék világába lépünk. Benedek Elek öröksége ilyenkor különösen elevenné válik – meséi ma is ugyanúgy megszólítanak, mint egykor. Örökségéről és a családi hagyomány továbbviteléről ükunokájával, Dr. Bíró Bíborka-Eszterrel, a Sapientia EMTE Csíkszeredai Karának dékánhelyettesével beszélgettem, aki mellett, hogy üknagyapja szellemében anyanyelven tanítja az egyetemistákat, és felkarolja a rászorulókat, aktívan részt vesz a nagy mesemondó hagyatékának gondozásában is.

Nádudvary Gílvád

– Milyen rokon szál fűzi Benedek Elekhez, és hogyan hatott a mesemondó öröksége az Ön neveltetésére?

– Benedek Elek ükunokája vagyok. Nagymamám a tizenkét unoka közül a tizedik volt, így egyenes ágon kapcsolódom hozzá. Gyerekkorunkban, amikor az iskolában kötelező tananyagként szerepeltek Benedek Elek meséi, számunkra a nővéremmel természetesen volt, hogy mi ebbe a mesevilágba, a mesék országába születtünk bele. Volt, aki nem hitte el, hogy valóban rokon kapcsolat fűz hozzá – inkább a környezetünk csodálkozott rá erre. A nagymamám nagy figyelmet fordított a nevelésünkre, arra, hogy ezt az örökséget továbbadja nekünk. Benedek Elek ars poétikájában központi helyen állt a család, a szeretet, a gyengék és az elesettek felkarolása. A kisbaconi házat is azért építette, hogy minden nyáron ott tudjon nyaralni hat gyereke és tizenkét unokája. Ő egy idő után kétlaki életet élt, a teleket Budapesten töltötte, és nyárra jött haza Kisbaconba. Ezt a családközpontú, szereteten alapuló szemléletet nagymamánk igyekezett belénk táplálni.

– A legtöbb a meséit ismerjük. Milyen más műveket írt Benedek Elek?

– A mesegyűjtései és mesefordításai mellett saját, úgynevezett műmeséket is írt. Emellett költőként, regényíróként és újságíróként is tevékenykedett. Nemrég hallottam egy irodalomtörténész előadását, aki a lányregényeit elemezte, és kiemelte, hogy a korát meghaladó dolgokra világít rá, és hogy talán a német irodalomban találunk még ilyen előremutató írásokat. Például, az Uzoni Margit lányregénye, amely a címszereplő tanítónőről szól, abban a korban, amikor a nőknek nem igazán volt egyéb feladatuk, mint hogy férjhez menjenek, gyerekeket szüljenek, egyedinek számított. Benedek Elek egy alternatívát kínál: megmutatja, hogyan tud helyállni egy nő tanítónőként, önállóan. Itt még az 1800-as évek legvégéről, 1900-as évek elejéről beszélünk. Legtöbben a meséiről ismerik, és kevesen tudják, hogy laptulajdonos és főszerkesztő is volt, valamint történelmi regényeket is írt. Különösen jelentős a *Nagy magyarok élete*, de ezen túlmenően is keletkeztek más, történelmi ihletésű írásai is. Drámai műveket is írt, például, a *Többsincs királyfi*t, ami egy nagyon sikeres mesejáték. Azt hiszem, mindenféle műfajjal, műnemmél megpróbálkozott, és érdemes talán azokat is követni.

Fotó: Dr. Bíró Bíborka-Eszter archívuma

Ha valaki alaposabban meg szeretné ismerni munkásságát, az *Édes anyaföldem!* című önéletrajzi regényét mindenképp ajánlom.

– Ön az *Üzleti Tudományok Tanszékén* tanít, mégis erősen kötődik a család bölcsész hagyományaihoz. Hogyan fér meg ez a két világ egymás mellett?

– Ha a nagycsaládot nézzük, akkor sok ismert név bukkan fel, ott van Benedek Marcell, akit talán nem kell bemutatnia a magyar irodalomban. Illetve az unokái közül kiemelném Benedek Istvánt, aki nagymamámnak első unokatestvére volt, és aki mellett, hogy végzettségét tekintve orvos, pszichiáter, nagyon jól írt. Az *Aranyketrec*, az *Ideges emberek*, csak néhány István bácsi ismertebb műveiből. Saját kapcsolódásom talán ott érhető nyomon, hogy még iskolás koromban magyar nyelv és irodalom tantárgyversenyekre jártam nővéremmel, ahol

egész jó eredményeket értünk el. Kicsit benne volt a levegőben, hogy ebbe az irányba tanuljunk, de mivel én nagyon reálbeállítottságú vagyok, jött az üzleti tudomány, a közgazdaság, meg a jog. Az élet arra világított rá, hogy erre mind-mind szükség van ahhoz, hogy Benedek Elek hagyatékát a családunkkal együtt tovább tudjuk vinni, tovább tudjuk őrizni.

– Említette a *kisbaconi emlékházat*, a család gondozza az épületet és a hagyatékot?

– Igen, kulturális menedzserként definiáljuk magunkat. Bármennyire nehéz fenntartani veszteség nélkül az emlékházat, büszkén mondhatom el, hogy évről-évre több ezer látogató kíváncsi Benedek Elek hagyatékára. Ez tényleg nagy öröm, és remélem, hogy ez még sokáig így lesz. A kisbaconi ház egy 1896-1899 között, klasszicista stílusban épült kúria. A hagyatékot nagynéném gondozta 2019-ig, ekkor vették át

a szüleim, nekik igyekszünk a nővéremmel maximálisan segíteni és helytállni.

– Tanárként, pedagógusként hogyan tudja továbbadni Benedek Elek szellemiségét?

– Teljes mértékben. Kolozsváron jártam egyetemre, de mindig éreztem, hogy nekem Székelyföldre kell hazatérnem. Kisbaconinak vallom magam, de már Székelyföld bármelyik pontján otthon vagyok. Később jöttem rá, hogy Benedek Elek is 1922-ben, a trianoni döntés után végleg hazaköltözött Kisbaconba. Ezért is hívták a „szembejövő embernek”, mert amikor nagyon sokan elmentek, ő éppen hazatért. Ez is benne volt a családtörténetben, hogy haza kell jönni, és az itt maradt kismagyságot tanítani az anyanyelvnek a megőrzésére, hogy ne az legyen ennek a szomorú határhúzásnak az eredménye, hogy elfelejtjük az anyanyelvünket. Ebben az is a nagyon szép, hogy Benedek Elek mindezt úgy tette, hogy soha nem uszított mások ellen. Azt mondta, hogy „az állam nyelvét meg kell tanulnotok, az édesanyátok nyelvét nem szabad elfelejtenetek”. Ez ösztönösen bennem volt, hogy én Székelyföldre szeretnék hazajönni, és itt tanítani a diákokat. Így kerültem a Sapientiára. Azt hiszem a gyengék, elesettek felkarolása is átítatja pedagógusi pályámat, nagyon fel tudok habo-rod-ni az igazságtalanságon, és idő kellett, mire rájöttem, hogy ebben nagy szerepet játszhat az a szellemi örökség, ami alapján neveltek.

– Van olyan Benedek Elek mű, amelyet különösen ajánlana az adventi időszakra?

– Igen, nemrég megjelent Benedek Elek karácsonya címmel egy gyűjtemény, amely a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó regényrészleteket és novellákat tartalmaz. Mindenkinek jó szívvel ajánlom, aki szeretne a mesék és a szeretet ünnepének hangulatában elmélyülni.